

Právo a hospodárstvo

Rudolf Steiner

prvý krát zverejnené v časopise „Trojčlennosť sociálneho organizmu“ v októbri 1919 z nemeckého originálu preložil Andrej Szolgay

Medzi rôznymi námietkami, ktoré môžu byť vznesené voči idey trojčlennosti sociálneho organizmu, je jedna, ktorá sa dá vzniesť asi nasledujúcim spôsobom: V modernej dobe malo úsilie politicky zmýšľajúcich ľudí zámer vytvoriť v určitej oblasti taký právny stav, ktorý by zodpovedal hospodárskym produkčným pomerom, ktoré sa objavili v priebehu modernej doby. Všetku prácu, ktorá bola v tomto smere vykonaná necháva idea trojčlennosti – dá sa povedať – nepovšimnutú a chce jednoducho právny život oddeliť od hospodárskeho života.

Kto vznáša túto námietku, ten sa domnieva, že ňou môže ideu trojčlennosti odbiť ako niečo, čo je skúsenosťami životných praktikov rozdrvené na prach, a čo sa chce bez týchto skúseností podieľať na formovaní podoby sociálneho života. Avšak opak je pravdou. Odporcovia trojčlennosti hovoria: človek by mal vziať do úvahy ťažkosti, ktoré sa objavili pri všetkých pokusoch nájsť vhodný právny stav pre celé moderné produkčné pomery. Mal by uvážiť, aké prekážky našli tí, ktorí také pokusy robili. Vyznávač trojčlennosti však musí povedať: práve tie ťažkosti sú dôkazom toho, že sa nehládalo správnym smerom. Človek chcel nájsť takú podobu celospoločenského života, v ktorej vyplynie naplnenie novodobých požiadaviek z jednotnej hospodárskej a právnej podstaty. Ale mal by vidieť, že v účelne spravovanom hospodárskom živote budú vznikať stavy, ktoré musia pôsobiť proti právnemu vedomiu, ak sa mimo rámec hospodárskeho kolobehu nepracuje proti tomuto pôsobeniu.

V hospodárskom živote existuje záujem o to, aby osoby alebo skupiny osôb obzvlášť schopné pre nejaký výrobný podnik, mali možnosť pre tento podnik nazbierať kapitál. Pretože len vďaka tomu, čo bude vykonávané schopnými ľuďmi prostredníctvom správy veľkých kapitálových máš v určitých oblastiach, je možné v súčasnosti najlepšie slúžiť spoločenskému celku. Ale táto služba môže vzhľadom k podstate hospodárskeho života pozostávať iba z toho, že bude vytvárať tie najlepšie statky, ktoré tento celok potrebuje. Spolu s týmto vytváraním statkov je ľuďom, ktorí ho vykonávajú, prihraná do rúk určitá hospodárska moc. Idea trojčlennosti počíta s tým, že inak to byť nemôže. Preto táto idea chce usilovať o sociálne pomery, v ktorých hospodárska moc síce môže povstať, ale v ktorých sa jej prostredníctvom nemôžu tvoriť žiadne sociálne škody. Ona nechce podviazať hromadenie kapitálových máš jednotlivcami, pretože vidí, že tým by vymizla aj možnosť postaviť schopnosti týchto jednotlivcov do sociálnej služby spoločenskému celku. Avšak ona chce, aby v momente, keď jednotlivec už viac nie je schopný zabezpečiť správu výrobných prostriedkov nachádzajúcich sa v jeho oblasti moci, boli tieto prostriedky prevedené na iného schopného, ktorý ich nemá môcť nadobudnúť vďaka svojim hospodárskym mocenským prostriedkom, ale vďaka skutočnosti, že on je najschopnejším človekom. To sa však dá uskutočniť len vtedy, keď sa prevod zrealizuje podľa hľadísk, ktoré nemajú nič spoločné s hospodárskymi mocenskými prostriedkami.

Také hľadiská môžu byť prítomné len vtedy, keď ľudia stoja so svojimi záujmami vo vnútri ešte aj v iných ako len hospodárskych životných okruhov. Ak je jeden človek v spojení s druhým človekom na právnom základe vytvárajúcom iné ako hospodárske záujmy, potom sa budú môcť tieto záujmy uplatniť. Ak človek sleduje výhradne záujmy vytvárané hospodárskym životom, potom ostatné záujmy vôbec nevznikajú. Ak vôbec má niekto, kto sa nachádza v pozícii vlastníka výrobných prostriedkov, rozvinúť pocit, že na nejakej hospodárskej pozícii najlepšie nepôsobí ten, kto tieto výrobné prostriedky získava prostredníctvom svojej hospodárskej moci, ale ten, kto ich získava vďaka tomu, že má príslušné schopnosti, potom musí tento pocit vyrásť na nejakej životnej pôde vytváranej popri tej hospodárskej. Na svojej vlastnej pôde vytvára hospodársky život len zmysel pre hospodársku moc, ale nie zmysel pre sociálne právo. Preto museli stroskotať pokusy vyčariť sociálne právo z hospodárskeho myslenia samotného.

S takými vecami odôvodnenými životnou realitou počíta idea trojčlennosti sociálneho organizmu. Pre ňu je určujúcou skúsenosť, ktorú zažili tí, ktorí chceli vytvoriť moderné právne pomery pre moderné hospodárske formy. Avšak ona nebude týmito skúsenosťami vedená k tomu, aby k mnohým stroskotaným pokusom pridala nejaké nové vykonávané rovnakým spôsobom. Nechce nechať sociálne práva vznikáť v oblasti života, v ktorej vznikáť nemôžu, ale chce, aby povstal taký život, na základe ktorého tieto práva môžu vzniknúť. Hospodársky kolobeh v modernej dobe tento život pohltil, najskôr teda musí byť z neho znovu uvoľnený. Idey trojčlennosti je možné porozumieť len vtedy, keď sa človek podujme na chápanie toho, ako hospodársky život – ak v sebe nemá vytvárať účinky, ktoré brzdia život – neustále potrebuje korektúru svojich vlastných síl zvonka. Takú korektúru dostane vtedy, keď sa o jej privedenie postará nejaký samostatný duchovný život a samostatná právna základňa. To nespôsobí rozpad jednoty celospoločenského života, ale v skutočnosti až potom bude správnym spôsobom táto jednota vyvolaná. Nebude nastolená tým, že ju niekto nariadi prostredníctvom nejakej centrálnej moci, ale – aby bol život dovedený k celistvosti – necháme túto jednotu povstať zo spolupôsobenia tých síl, ktoré chcú inak existovať jednotlivo. Skúsenosti získané počas pokusov vytvoriť právne pomery na základe nového hospodárskeho života samotného by sme teda nemali považovať za také, že z nich vyplývajú námietky proti trojčlennosti, ale mali by sme chápať, že tieto skúsenosti vedú priamou cestou k rozpoznaní idey trojčlennosti ako niečoho, čo si žiada moderný život.